Markku Helin

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on pyytänyt lausuntoani valtioneuvoston sille toimittamasta U-kirjeestä (**U 105/2022 vp**), joka koskee EU:n komission ehdotusta vanhemmuusasetukseksi (KOM (2022) 695 lopullinen). Sen vuoksi saan kunnioittavasti esittää seuraavan.

1. Ehdotuksen oikeusperusta ja ajankohtaisuus

Ehdotuksella pyritään turvaamaan vanhemmuuden pysyvyys kansainvälisissä perhetilanteissa. Tavoitteena on EU-maiden osalta huolehtia siitä, että jos joku on lapsen vanhempi yhdessä maassa, hän on vanhempi kaikissa maissa. U-kirjeessä valtioneuvosto on komission tavoin katsonut, että ehdotus on sekä toissijaisuus- että suhteellisuusperiaatteen mukainen, sillä ehdotuksen tavoitetta ei voida saavuttaa jäsenvaltioiden omilla toimilla ja ehdotus ei ulotu laajemmalle kuin tavoitteen toteuttaminen vaatii. Minulla ei ole tähän huomauttamista.

Komissio katsoo, että ehdotuksen käsittelyssä on noudatettava erityistä lainsäädäntöjärjestystä. Tähänkään ei ole huomautettavaa, sillä ehdotus koskee perheoikeutta, jolloin päätökset on EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen mukaan tehtävä yksimielisesti.

Mitä tulee ehdotuksen poliittiseen tarkoituksenmukaisuuteen, Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa on jo yli 10 vuoden ajan tehty huolellista pohjatyötä vanhemmuutta koskevan (yhden tai useamman) yleissopimuksen aikaansaamiseksi. Työ on edennyt pitkälle, mutta neuvotteluja yleissopimuksen aikaansaamiseksi ei ole vielä aloitettu. EU:n aktivoituminen voi vaikuttaa kielteisesti Haagin hankkeeseen, joten voidaan kysyä, oliko

komission ehdotuksen ajankohta harkittu. Neuvottelut asetusehdotuksesta tulevat uskoakseni kestämään pitkään aiheen vaikeuden vuoksi. Jos neuvottelut Haagissa alkavat, hankkeiden koordinointi olisi tärkeää, sillä EU:ssa ei tulisi omaksua globaaleista ratkaisuista poikkeavia sääntöjä muutoin kuin niissä tapauksissa, joissa jäsenvaltioiden erityiset suhteet sitä edellyttävät.

2. Lisäharkintaa kaipaavia asetusehdotuksen ratkaisuja

Vanhemmuutta koskeva sääntely on monimutkaista, ja kansalliset erot ovat suuria. Kansainvälisen instrumentin tekeminen asiasta on sen vuoksi vaativa tehtävä. Asetusehdotuksessa on runsaasti yksityiskohtia, jotka vaativat neuvotteluissa lisäpohdintaa ja tarkentamista. Seuraavassa rajoitun ottamaan esille vain sellaisia kysymyksiä, jotka vaikuttavat erityisen merkittäviltä. Näiden huomioiden pohjalta arvioin lopuksi (luvussa 3) valtioneuvoston kantaa ja näkemystä siitä, millaisia muutoksia asetusehdotukseen Suomen tulisi neuvotteluissa tavoitella.

Asetuksen soveltamisala (3 artikla)

Ehdotuksessa ei lausuta mitään siitä, koskeeko asetus myös sijaissynnytysjärjestelyihin liittyviä vanhemmuuskysymyksiä. Artiklan kirjaimellisen tulkinnan mukaan ne kuuluvat asetuksen alaan. Eettisesti vaikean ja syviä erimielisyyksiä aiheuttavan asian tuominen asetukseen ikään kuin salaa ja ”takaoven kautta” ei ole hyväksyttävää. Jos päädytään siihen, että myös sijaissynnytysjärjestelyihin perustuvien vanhemmuusjärjestelyjen tulee kuulua asetuksen alaan, asia olisi todettava nimenomaisesti ja sitä ennen tutkittava, onko ehdotettu sääntely myös näihin tilanteisiin sopiva. Todettakoon, että Haagissa tehtyjen valmistelutöiden valossa vaikuttaa siltä, että sijaissynnytykset jätettäisiin pois vanhemmuutta koskevasta yleissopimuksesta ja että siitä tehtäisiin mahdollisesti oma sopimuksensa. Tämän ratkaisun puolesta puhuu se, että sijaissynnytyksiin liittyy monia erityiskysymyksiä, jotka eivät tule esiin muissa yhteyksissä. Kun otetaan huomioon se, että sijaissynnyttäjiä haetaan tyypillisesti EU:n ulkopuolisista ”kolmansista” maista, voisi olla perusteltua jättää sijaissynnytys asetuksen ulkopuolelle ja etsiä siihen liittyviin kysymyksiin ratkaisuja globaalilla tasolla, siis Haagissa.

Kansainväliset adoptiot ehdotetaan jätettäväksi asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Rajaus on lähtökohtaisesti ongelmallinen, sillä rajauksen piiriin kuuluvien adoptioiden kautta muodostuneet vanhemmuussuhteet jäävät tällöin ilman sitä suojaa, jota vanhemmuussuhteille on muutoin tarkoitus antaa. Ongelmana on myös se, että asetuksessa ei ole määritelty, mitä adoption kansainvälisyydellä tarkoitetaan. Poissuljennan taustalla lienee, että asetuksen ei haluta vaikuttavan Haagin adoptiosopimuksen soveltamiseen. Tämä on ymmärrettävää, mutta Haagin sopimus näyttää olevan suojassa jo asetuksen 66 artiklassa olevan ”ei-vaikuta-lausekkeen” nojalla. Haagin sopimus ei estä sitä, että asetusta sovelletaan

kysymyksiin, joista sopimuksessa ei määrätä. Ne, joiden sukuasema perustuu Haagin sopimuksen mukaiseen adoptioon, hyötyisivät siitä, että he voisivat turvautua asetukseen siltä osin kuin on kyse virallisten asiakirjojen liikkumisesta tai eurooppalaisesta vanhemmuustodistuksesta. Haagin sopimuksen ulkopuolelle jää monia sellaisia adoptioita, joihin liittyy jokin kansainvälinen elementti.[1] Voidaan kysyä, mikä olisi sellainen ei-syrjivä perustelu, johon vedoten nämä adoptiot voitaisiin jättää asetuksen tarjoamaa suojaa vaille.

Kansainvälinen toimivalta (6 artikla)

Tuomioistuimen toimivalta vanhemmuusasioissa on ehdotettu hyvin laajaksi. Toimivaltaa voidaan ehdotuksen mukaan käyttää pelkän osapuolen kansalaisuuden perusteella. Näin laajan toimivallan tarpeellisuus voidaan kyseenalaistaa. Jos asian ainoa liittymä forumvaltioon on jonkun osapuolen kansalaisuus, näyttö joudutaan hankkimaan ja asianosaiset kutsumaan vieraasta valtiosta, mikä hidastaa menettelyä ja lisää sen kustannuksia. Laajaa toimivaltaa ei tarvita sen turvaamiseksi, että asialle löytyy aina tuomioistuin, sillä varatoimivaltaa koskeva säännös (9 artikla) huolehtii tästä. Jos toimivalta säilyy näin laajana, Suomi joutuu osittain luopumaan siitä kansallisen lainsäädäntömme piirteestä, jonka mukaan isyyden vahvistamista tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa edeltää vanhemmuuden selvittäminen lastenvalvojan luona. Lastenvalvojalla ei näet yleensä ole edellytyksiä suorittaa vanhemmuuden selvittämiseen kuuluvia tehtäviä, jos kukaan asian osapuolista ei asu Suomessa.

Toimivaltasääntely ei ota huomioon sitä, että isyyskanteessa voi joissakin tapauksissa olla vastaajana useampia miehiä tai kollektiivi, lähinnä kuolinpesä. Tällaisissa välttämättömän prosessinyhteyden tilanteissa tuomioistuimen tulisi olla toimivaltainen jo sillä perusteella, että yhdellä vastaajista on asuinpaikka tuomioistuinvaltiossa.

Liitännäistoimivalta (10 artikla)

Säännös koskee vanhemmuusasian ratkaisemista toisen asian esikysymyksenä vain kyseiseen asiaan rajoittuvin oikeusvoimavaikutuksin. Suomessa on katsottu, että asian ratkaiseminen tällä tavoin ei ole mahdollista, koska ei ole pidetty lapsen edun mukaisena, että lapsella voi olla isä (tai äiti) jossakin suhteessa, esimerkiksi elatusvelvollisena, mutta ei muissa suhteissa, esimerkiksi tapaamiseen oikeutettuna tai perinnönjättäjänä. Oikeusministeriön olisi harkittava, halutaanko tässä lähtökohdassa pitäytyä. Myönteisessä tapauksessa asetusta tai sen luetelmakohtia olisi selvennettävä tavalla, joka osoittaisi, ettei toimivallan käyttö 10 artiklan nojalla ole pakollista.

[1] Kansainvälisellä adoptiolla tarkoitetaan Haagin sopimuksessa adoptiota, jonka yhteydessä lapsi, jolla on asuinpaikka jossakin sopimusvaltiossa, siirtyy adoption yhteydessä toiseen sopimusvaltioon. Haagin sopimusta ei yleensä myöskään sovelleta, jos adoptoitava on täyttänyt 18 vuotta.

Kolmannessa valtiossa vireillä olevan asian vireilläolovaikutus

Asetuksessa ei ole säännöstä siitä, voiko toimivaltainen jäsenvaltio jättää vanhemmuutta koskevan asian tutkimatta tai lykätä asiaa sillä perusteella, että sama asia on vireillä kolmannessa valtiossa. Kysymys on ”horisontaalinen”, useita muitakin asetuksia koskeva, mutta asiaan ei ole tähän mennessä saatu selvyyttä. Olisi perusteltua yrittää selvittää asiaa tässäkin yhteydessä.

Sovellettava laki (17 artikla)

Kysymys vanhemmuuden vahvistamiseen sovellettavasta laista kuuluu ehdotuksen vaikeimpiin ja Suomen kannalta hankalimpiin ongelmiin.

Ehdotuksessa kiinnittää huomiota, että vanhemmuuden vahvistamiseen liittyvät kysymykset pyritään hallitsemaan yhdellä ainoalla sovellettavaa lakia koskevalla säännöllä. Säännöksen on nähtävästi tarkoitettu kattavan kaikki eri maissa tunnetut vanhemmuuden määrittelemisen tavat, joita ovat 1) vanhemmuuden toteaminen suoraan lain nojalla (esimerkiksi äidin aviomiehen toteaminen isäksi avioliiton perusteella), 2) vanhemmuuden määrittäminen tunnustamisen tai muun vastaavan tahdonilmaisun perusteella ja 3) vanhemmuutta koskevan asian ratkaiseminen tuomioistuimen tai muun viranomaisen päätöksellä.

Ajatus, että sama sovellettavaa lakia koskeva sääntö soveltuu kaikkiin tilanteisiin, näyttää ongelmalliselta. Suomen laissa on erillinen lainvalintasääntö tilanteisiin 1) ja 3). Ruotsin kansainvälisiä vanhemmuuskysymyksiä koskevassa laissa (1985:367) on jokaista kolmea tilannetta koskeva jaottelu. Sääntelyn eriyttäminen sen pohjalta, onko kyse vanhemmuuden toteamisesta suoraan lain nojalla vai vanhemmuutta koskevasta viranomaispäätöksestä, on käsitykseni mukaan ollut lähtökohtana myös Haagin konferenssin puitteissa tehtävässä valmistelutyössä.

Lainvalintasääntelyn eriyttämistä olisi mielestäni syytä tutkia asetusta koskevissa neuvotteluissa. Kun on kysymys vanhemmuuden määräytymisestä suoraan lain nojalla, ehdotettu 17 artiklan lainvalintasääntö, toisin sanoen sen valtion lain soveltaminen, jossa lapsen synnyttäneellä oli asuinpaikka lapsen syntymän ajankohtana, on lähtökohtaisesti hyväksyttävä. Tämä ratkaisu ei kuitenkaan turvaa vanhemmuuden pysyvyyttä siinä tapauksessa, että synnyttäjän asuinpaikka oli kolmannessa valtiossa, joka ei sovella omaa lakiaan (vaan esimerkiksi äidin kansalaisuusvaltion lakia). Jotta vanhemmuuden pysyvyys voidaan turvata, olisi samalla tavoin kuin Suomen laissa hyväksyttävä *renvoi* eli sovellettava sen valtion lakia, jota kyseisessä valtiossa on sovellettava. Tämä ratkaisu olisi käytännöllinen myös sikäli, että se antaa mahdollisuuden käyttää asianomaisessa valtiossa tehtyjä henkilöasiakirjoja todisteena siitä, miten vanhemmuus on määräytynyt. Komission

ehdottamassa, *renvoin* kokonaan poissulkevassa sääntelyssä (21 artikla) tämä mahdollisuus menetetään.
Kysymys vanhemmuuden vahvistamiseen sovellettavasta laista, kun asia ratkaistaan tuomioistuimen tai digi- ja väestötietoviraston (DVV) päätöksellä, on Suomen kannalta vaikea. Suomi soveltaa nykyisin aina omaa lakiaan. Tälle kannalle ei saatane neuvotteluissa riittävää tukea, sillä anglosaksisten, niin ikään omaa lakiaan soveltavien maiden paino EU:ssa on nykyään vähäinen. Olisi kuitenkin perusteltua pyrkiä vähentämään tilanteita, jolloin vieraan valtion laki tulee sovellettavaksi, sillä vieraan valtion lain soveltaminen lisää huomattavasti viranomaisten hallinnollista taakkaa. Vieraan valtion lain soveltamisen aiheuttaa usein lähes turhaa työtä, sillä kyse on tavallisesti biologisen tosiseikan vahvistamisesta, jolloin sovellettavan lain merkitys on rajallinen. Eräs mahdollisuus olisi pyrkiä siihen, että sovellettava laki olisi muuttuva. Ei siis sovellettaisi välttämättä lapsen syntymähetken perusteella määräytynyttä lakia, vaan sovellettavaksi tulisi laki, jossa lapsen asuinpaikka on silloin, kun asia pannaan vireille. Tällainen ratkaisu on tietääkseni omaksuttu ainakin Ruotsissa ja Saksassa. Tilanteissa, joissa Suomessa asuva muualla syntynyt henkilö alkaa selvittää isyyttä, voitaisiin tällöin soveltaa Suomen lakia sen, ehkä kaukaisen maan lain sijasta, josta hän on aikoinaan Suomeen tullut.

Sovellettavan lain soveltamisala (18 artikla)

Ehdotettu sääntely tarkoittaisi sitä, että jos vanhemmuuden vahvistamiseen on sovellettava vieraan valtion lakia, sitä olisi sovellettava myös menettelyihin. Tällainen sääntely ei mitenkään voi olla toimiva, sillä ulkomaisten hyvinkin kirjavien ja toisistaan poikkeavien menettelytapojen noudattaminen on käytännössä mahdotonta. Neuvotteluissa olisi palattava kansainvälisessä yksityisoikeudessa yleisesti noudatettavaan periaatteeseen, jonka mukaan vieraan valtion lakia sovelletaan forumvaltion menettelysääntöjen muodostamassa kehikossa.

Vieraan valtion lain soveltamisen tulisi rajoittua sellaisiin seikkoihin kuin vanhemmuuden vahvistamisen kriteerit[2], kanneajat ja muut määräajat, kanneoikeutetut ja asianosaispiirin määrittely sekä vanhemmuuden tunnustamisen osalta, tunnustamisen esteet[3] ja äidin tai lapsen suostumuksen tarpeellisuus tunnustamisen hyväksymisen edellytyksenä.

Jotta vieraan valtion lain soveltamisesta aiheutuva hallinnollinen taakka ei kävisi mahdottomaksi, Suomen lakia tulisi sovellettavaksi tulevasta vieraan valtion laista riippumatta voida soveltaa ainakin seuraaviin kysymyksiin:

- Toimitetaanko vanhemmuuden selvittäminen.

[2] Kriteerejä ovat esimerkiksi kysymykset, perustuuko vanhemmuus aina biologiseen polveutumiseen vai voiko se perustua esimerkiksi hoitosuostumukseen tai vanhemmuussuhteen vakiinnuttamiseen (possession d'état).
[3] Näitä voivat olla esimerkiksi tunnustavan henkilön alaikäisyys, tunnustajan ja lapsen lähisukulaisuus sekä tunnustajan avioliitto muun kuin äidin kanssa.

- Mikä viranomainen ottaa vastaan vanhemmuuden tunnustamisen ja miten tunnustaminen suoritetaan.
- Tunnustamista ja isyyden selvittämistä koskevien asiakirjojen toimittaminen vanhemmuuden vahvistavalle viranomaiselle, hallintomenettely viranomaisessa ja viranomaisen päätöksen merkitys.[4]
- Syntymätodistuksen ja väestörekisterin otteen todistusvoimaisuus.

Suhde voimassa oleviin kansainvälisiin yleissopimuksiin (66 artikla)

Suomessa on voimassa laki pohjoismaisten isyysratkaisujen tunnustamisesta (352/1980), joka on yhdenmukainen pohjoismainen laki. Jokaisessa muussa Pohjoismaassa on voimassa samansisältöinen laki. Lait on laadittu Pohjoismaiden välillä vallitsevan luottamuksen pohjalta ilman, että lainsäädännön taustalla olisi valtiosopimusta. Koska kysymyksessä on valtiosopimusoikeudellisesti kansallinen laki, asetusehdotuksen 66 artikla ei turvaa sen soveltamisen jatkamista Ruotsissa tehtyjen päätösten osalta. Toisin kuin monissa Haagin sopimuksissa valtiosopimuksia ja kansainvälisesti yhdenmukaisia lakeja ei ole 66 artiklassa rinnastettu toisiinsa.

Olisi perusteltua, että Suomen ja Ruotsin oikeusministeriöt yhdessä muodostavat kannan siitä, pyritäänkö asetukseen saamaan poikkeus, joka mahdollistaisi lain soveltamisen jatkamisen. EU:n perintöasetukseen saatiin tällainen poikkeus pohjoismaisen perintösopimuksen eräiden määräysten soveltamisen osalta sillä perusteella, että niissä tarkoitetut menettelyt olivat asetukseen nähden yksinkertaistettuja ja nopeutettuja. Samaan näkökohtaan olisi ehkä mahdollista vedota tässäkin tapauksessa.

3. Valtioneuvoston kannan arviointi

Valtioneuvoston näkemys, jonka mukaan asetus on potentiaalisesti tärkeä ja hyödyllinen täydennys EU:n kansainväliseen perheoikeuteen, on mielestäni perusteltu. Ehdotuksen yksityiskohdissa on kuitenkin vielä runsaasti pohdittavaa, jotta se täyttäisi tavoitteensa.

<u>Asetuksen soveltamisala</u>

Yhdyn valtioneuvoston näkemykseen siinä, että olisi vielä tarkasteltava kansainvälisten adoptioiden poissuljennan asianmukaisuutta. Tarkastelun ei kuitenkaan tulisi rajoittua pelkästään kansainvälisten adoptioiden määritelmään, vaan olisi laajemmin tutkittava sitä, onko kansainvälisten adoptioiden poissuljenta perusteltua ja voitaisiinko asetusta soveltaa niihin ainakin osittain, jotta näin muodostuneet lapsen ja vanhemman suhteet saisivat

[4] Siinäkin tapauksessa, että sovellettavan vieraan valtion lain mukaan vanhemmuus tulee vahvistetuksi pelkästään sillä, että mies tunnustaa isyyden, äiti hyväksyy tunnustamisen ja notaari laatii asiasta virallisen asiakirjan, Suomessa vaadittaisiin siis Digi- ja väestötietoviranomaisen päätös.

sellaista suojaa, jota päätösten tunnustaminen, virallisten asiakirjojen liikkuminen ja eurooppalainen vanhemmuustodistus tarjoavat.

Neuvotteluja varten olisi tarpeen muodostaa kanta siihen, miten suhtaudutaan sijaissynnytyksiin, jotka näyttävät kuuluvan asetuksen soveltamisalaan, vaikka komissio ei ehdotuksessaan lausu niistä mitään. Lapsen edun mukaista on, että sijaissynnytysjärjestelyn kautta muodostuneet ja vakiintuneet vanhemmuussuhteet saavat suojaa. Toisaalta varsinkin kaupallisiin sijaissynnytysjärjestelyihin liittyy kysymyksiä, joiden ratkaiseminen ei näytä mahdolliselta ehdotetussa asetuksessa. Näistä ja aiemmin mainitsemistani syistä voisi olla parempi, että sijaissynnytykset suljetaan pois asetuksen alasta ja pyritään niiden osalta globaaleihin ratkaisuihin Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa.

Kansainvälinen toimivalta

Edellä esitetyistä ja valtioneuvoston U-kirjelmässä mainitsemista syistä pidän perusteltuna, että toimivallan laajuutta pyritään kaventamaan erityisesti siltä osin kuin toimivalta voisi perustua pelkästään osapuolen kansalaisuuteen.

Tuomioistuimen määritelmä

Valtioneuvosto katsoo aiheelliseksi varmistaa, että tuomioistuimen määritelmä kattaa myös isyyttä koskevia hallintopäätöksiä tekevät viranomaiset. Varmistautuminen on aina hyvästä, mutta myönteinen vastaus vaikuttaa selvältä, sillä EU:n asetuksissa tuomioistuimen käsite on vakiintuneesti ymmärretty niin laajasti, että se kattaa jäsenvaltioiden kaikki sellaiset viranomaiset, jotka tekevät oikeudellisia päätöksiä (eivätkä ainoastaan esimerkiksi rekisteröi osapuolten tahdonilmauksia).

Vanhemmuuden vahvistaminen syntymättömän ja kuolleen lapsen osalta

Valtioneuvosto haluaa varmistua siitä, soveltuuko asetus vanhemmuuden vahvistamiseen myös syntymättömän lapsen osalta. Myönteinen vastaus vaikuttaa selvältä, sillä asia todetaan nimenomaisesti asetusehdotuksen 24. luetelmakohdassa. Toisin kuin U-kirjelmässä arvellaan, siitä että asetusta ei sovelleta oikeustoimikelpoisuuteen, ei seuraa mitään tarkasteltavana olevan kysymyksen kannalta. Se, että vanhemmuuden vahvistaminen sekä syntymättömän että kuolleen lapsen osalta kuuluu asetuksen alaan, on mielestäni myös järkevää. Vahvistamiseen sovellettavasta laista luonnollisesti riippuu, onko tällainen vanhemmuuden vahvistaminen mahdollista konkreettisessa tapauksessa.

Sovellettava laki

Kysymys sovellettavasta laista on ehkä vaikein neuvotteluissa ratkaistavista kysymyksistä ja onnistuneen ratkaisun löytäminen on tärkeää sekä perhesuhteitaan selvittävien ihmisten että viranomaisten hallinnollisen taakan kannalta.

Valtioneuvoston kanta, jonka mukaan olisi pyrittävä siihen, että sovellettavaksi tulee mahdollisimman usein forumvaltion oma laki, on sinänsä kannatettava. Neuvottelujen ryhdittämiseksi, Suomen neuvottelijoiden tukemiseksi ja onnistuneen lopputuloksen saavuttamiseksi olisi kuitenkin mielestäni perusteltua, että neuvotteluohje muotoillaan tiukemmin ja täsmällisemmin kuin valtioneuvosto esittää. Mielestäni voitaisiin todeta, että vieraan valtion lain soveltaminen vanhemmuuden vahvistamista koskeviin menettelyihin niin laajasti kuin 18 artiklassa ehdotetaan, ei ole Suomelle hyväksyttävää. Lähtökohtana tulisi olla, kuten kansainvälisessä yksityisoikeudessa yleensäkin, että vieraan valtion lakia sovelletaan forumvaltion omien menettelysääntöjen avulla. Tästä olisi poikettava vain, jos jonkin yksityiskohdan osalta painavat syyt sitä puoltavat.

Mitä tulee ehdotuksen 17 artiklaan, olisi selvitettävä siinä olevan lainvalintasäännön jakamista niin, että eri säännöt koskisivat toisaalta vanhemmuuden määräytymistä suoraan lain nojalla ja toisaalta vanhemmuuden vahvistamista tunnustamisen tai tuomioistuimen päätöksen nojalla. Kun on kysymys vanhemmuuden määräytymisestä suoraan lain nojalla ja sovellettavaksi tulee kolmannen valtion laki, olisi hyväksyttävä *renvoi*, sillä vanhemmuussuhteen pysyvyyttä ei muulla tavoin voida turvata.

Toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen tunnustaminen

Yhdyn valtioneuvoston myönteiseen kantaan. Valtioneuvosto on kannanotossaan puuttunut yksityiskohtaan, tunnustamisesta kieltäytymiseen sillä perusteella, että asiassa on myöhemmin annettu uusi päätös. On epäilemättä perusteltua, että kysymystä tarkastellaan neuvotteluissa. Niissä olisi tarkasteltava myös sitä, onko asianmukaista, että tunnustamisesta voidaan kieltäytyä sillä perusteella, että lapselle ei ole varattu tilaisuutta esittää näkemystään (31.3 artikla). Tämä tuo harkinnanvaraisuutta tunnustamiseen, jonka pitäisi olla automaattista. Sen vuoksi syntyy kysymys, eikö tässä voitaisi luottaa siihen, että forumjäsenvaltiot täyttävät lapsen oikeuksien sopimuksesta johtuvat velvoitteensa ilman, että muiden jäsenvaltioiden tarvitsee sitä valvoa.

Eurooppalainen vanhemmuustodistus ja virallisten asiakirjojen liikkuminen

Eurooppalainen vanhemmuustodistus on käytännön kannalta tärkeä asiakirja, ja sen käyttöönotto on merkittävä edistysaskel. Yhdyn tältä osin valtioneuvoston myönteiseen kantaan. Neuvotteluissa olisi kuitenkin täsmennettävä, milloin eurooppalainen vanhemmuustodistus voidaan antaa. Kyse on lähinnä siitä, voidaanko todistus antaa ainoastaan silloin, kun vanhemmuuskysymys on oikeusvoimaisesti ratkaistu vai myös silloin, kun vanhemmuus perustuu suoraan lakiin.

Virallisten asiakirjojen liikkuminen, johon valtioneuvosto ei ota kantaa, on myös tärkeä asetuksen elementti, joka helpottaa kansainvälisissä perhetilanteissa elävien arkea. Suomen väestötietojärjestelmästä annettavat otteet ja sukuselvitykset ovat asetuksen käsitteistössä ymmärtääkseni virallisia asiakirjoja, joilla ei ole sitovaa oikeusvaikutusta, mutta joilla on todistusvaikutus: niissä olevien tietojen on katsottava olevan oikeita, jollei muuta esitetä.

Tämän vaikutuksen liikkuminen näyttää asetustekstin nojalla turvatulta, joten neuvotteluissa on huolehdittava lähinnä siitä, ettei asetukseen tule tältä osin heikennyksiä.

Pohjoismaisten isyysratkaisujen tunnustamisesta annettu laki

Toivon lakivaliokunnan harkitsevan, tulisiko oikeusministeriötä ohjeistaa siihen, että yhdessä Ruotsin oikeusministeriön kanssa pohdittaisiin, olisiko aiheellista pyrkiä saamaan asetukseen pohjoismainen poikkeus, joka vastaisuudessakin mahdollistaisi pohjoismaisten isyysratkaisujen tunnustamisesta annetun lain soveltamisen Suomen ja Ruotsin välillä.

Helsingissä 1 päivänä helmikuuta 2023

Markku Helin

professori (emeritus)